

Αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι τοῦ Πυθαγόρου ἐπέφερον ἀναντιρρήτως μεγίστην ὠφέλειαν, εἰσάγουσαι τὸν νοῦν εἰς νέον τινὰ καὶ ἀόρατον κόσμον. Αὐτὰς ἀκολουθῶν ὁ θεῖος Πλάτων, ἐπλησίασεν εἰς τὸ ἀφρατον κάλλος, καὶ ἐκεῖθεν ἔχυσεν χειμάρρους φωτὸς, προετοιμάζων τὴν διάνοιαν εἰς τὴν κατάληψιν τῶν ὑψηλοτέρων μετὰ ταῦτα ἀληθειῶν (α). Ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ τοῦ Γυμνασίου ἐξευγένισε τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, καὶ ἐβελτίωσε τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, δωρήσασα ὑψίνοας σοφοὺς, θεοσεβεῖς καὶ φιλελευθέρους Νομοθέτας, ἐνδόξους στρατηγούς καὶ πολίτας. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Πυθαγόρου, συμποσουμένων ἐπέκεινα τῶν τριακοσίων, ἦσαν οἱ νομοθέται Ζάλευκος καὶ Χαρώνδας (β). ὁ

θυμίας* περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς καὶ εὐδαίμονος τοῦ Ἀρχύτου, καὶ περὶ ἠθικῆς καὶ παιδείας τοῦ αὐτοῦ* τὸ περὶ ἀρετῶν τοῦ Θεάγου, Μετώπου καὶ Κλεινίου* περὶ δικαιοσύνης τοῦ Πώλου* καὶ τὰς διαλέξεις ἀκωνύμου τινὸς Πυθαγορίου εἰς Δωρικὴν διάλεκτον* περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ αἰσχροῦ, περὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, περὶ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας, περὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς, εἰ διδακτὸν* καὶ τινὰς ἐπιστολάς Πυθαγορίων τινῶν. Ταῦτα πάντα εἰσὶ λίαν ὠφέλιμα πρὸς κατάληψιν τῆς Πυθαγορίου καὶ Πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ἐγραψαν τὸν βίον τοῦ Πυθαγόρου ὁ Ἰάμβλυχος καὶ ὁ Πορφύριος. Μ' ὅλα δὲ ταῦτα ἡ ἐσωτερικὴ θεωρία τῆς Πυθαγορίου Σχολῆς μῆτι εἰς πολλὰ μέρη καὶ σκοτεινὴ καὶ ἀμφίβολος* μυστικόν τι κάλυμμα σκεπάζει καὶ αὐτὴν καὶ τὸν βίον τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καθὼς καὶ τοῦ Ἡρακλείτου καὶ Πλάτωνος, καὶ τῶν ἐπισημοτέρων παλαιῶν σοφῶν. Φησὶ δὲ Νεάνθης, ὅτι μέχρι Φιλολάου καὶ Ἐμπεδοκλέους ἐκοινωνοῦν οἱ Πυθαγορικοὶ τῶν λόγων. Ἐπεὶ δ' αὐτὸς διὰ τῆς ποιήσεως ἐδημοσίευσεν αὐτὰ, νόμον ἔθεντο μηδενὶ μεταδώσειν ἐποποιῶν* τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Πλάτωνα φασὶ παθεῖν.

Λαέρτιος Βιβλ. VIII. φ. 602. Μέχρι δὲ Φιλολάου οὐκ ἦν τι γινῶναι Πυθαγόριον δόγμα* οὗτος δὲ μόνος ἐξήνεγκε τὰ διαβόητα τρία βιβλία, ἃ Πλάτων ἐπέστειλεν ἑκατὸν μνῶν ἑωνηθῆναι. (Λαέρτ. αὐτόθι. φ. 577.)

(α) Meiner. Docti. vero dicitur p. 300 καὶ ἐφεξῆς.

(β) Λαέρτ. αὐτόθι φ. 577.

Ἐμπεδοκλῆς, Ἀλκμαῖος, Ἀρχύτας, Ὀκέλος, Τιμαῖος, κλπ. καὶ ἀκροαταὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν πολλότατοι· καθότι τὸ σύστημα τοῦ Πυθαγόρου διήρκεσεν ἐπέκεινα τῶν δεκαεννέα γενεῶν (α).

Τὰ χρυσᾶ ἔπη ἀποδίδονται εἰς τὸν Πυθαγόραν, ἢ εἰς τοὺς πρώτους αὐτοῦ μαθητάς. Ἡ ἀνωτάτη ἀρετὴ τοῦ πρακτικοῦ βίου εἶναι ἡ θεοσέβεια· ὁ δὲ σοφὸς αὐτῶν σχολιαστὴς βεβαιοῖ, ὅτι ὁ θάνατος τῆς λογικῆς οὐσίας εἶναι ἡ ἀθεία καὶ ἡ ἄνοια, τὰς ὑποίας παράγει καὶ ἀκολουθεῖ ἡ τοῦ βίου ἄμετρος τῶν παθῶν ἐπανάστασις (β). Τὰ λοιπὰ συγγράμματα τοῦ Πυθαγόρου ἠφάνισεν ὁ χρόνος, ἡ καταδρομὴ καὶ ἡ δεισιδαιμονία, καθὼς καὶ τὰ πλείω τῶν Πυθαγορίων.

Ἐκ τούτων ὁ Τιμαῖος ἐδέχετο, φαίνεται, δι' ἀρχὰς τῶν ὄντων, τὸν ὑπέρτατον Νοῦν καὶ τὴν ἀνάγκην· ὁ δὲ σκυθρωπὸς Ἐμπεδοκλῆς, τέσσαρα στοιχεῖα: πῦρ, ὕδωρ, γῆν καὶ ἀέρα, τὰ ὅποια ἀλληλαλλαττόμενα διαμένουσιν· ἡ δὲ τοιαύτη διακόσμησις ἦν ἀίδιος (γ)· καὶ ἡ ψυχὴ εἰς παντοῖα εἶδη ζώων καὶ φυτῶν ἐνδύεται. Ὁ φίλος τοῦ Πλάτωνος Ἀρχύτας, ὅστις ἐστρατήγησεν ἐπτάκις, πρῶτος τὴν ὀργανικὴν κίνησιν γεωμετρικῶς πρὸς ἐπερίγραψε, καὶ εὔρε τὸν Κύβον, ὡς βεβαιοῖ ὁ Πλάτων εἰς τὴν Πολιτείαν του. Τὸ βιβλίον τοῦ Φιλολάου, δι' οὗ ὁ πατὴρ τῆς Ἀκαδημίας ἔγραψε τὸν Τιμαῖον, ἀρχινᾷ οὕτως: «Φύσις δὲ ἐν τῷ «κόσμῳ» ἡρμόθη ἐξ ἀπείρων τε καὶ περαινόντων, καὶ ὅλος ὁ «κόσμος» καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα». Ὁ Κέφαντας προχωρῶν, ὑπέθεσεν ὑλικὰς τὰς Πυθαγορίους μονάδας. Τὴν δὲ ὑπαρξίν τῶν ὄντων ἀποδίδει εἰς τὰ ἄτομα καὶ τὸ κενόν. Καὶ ὁ Εὐδοξὸς εἶπε, κατὰ τὸν Νικόμαχον τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι ἡ ἴδονῆ εἶναι

(α) Λαέρτ. ἀπόθι. φ. 596.

(β) Ἰεροκλ. φιλ. ἀπομνημ. εἰς τὰ Χρυσᾶ ἔπη τοῦ Πυθαγόρου.

(γ) Λαέρτιος Βιβλ. VIII. γ. 615.

τὸ ἀγαθόν. Ἀπ' ἐδῶ μετὰ ταῦτα παρήχθη, φαίνεται, ἡ Ἐλεατική Σχολή.

Δύω λοιπὸν φιλοσοφικαὶ σχολαὶ ἤκμασαν σχεδὸν συγχρόνως εἰς τὴν Ἑλλάδα, διαιροῦσαι καὶ τὴν γνῶσιν, καὶ τὴν ἐπιστήμην, τὴν γνώμην, καὶ τὴν δοξασίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ μὲν Ἴωνικὴ ἦτον ὅλως φυσικὴ, ζήτοῦσα κατὰ τίνα τρόπον προήχθησαν τὰ ὄντα; Ἡ δὲ Πυθαγορικὴ ἀφηρημένη τὸ, πόθεν; Ἡ πρώτη ἐγέννησε κατὰ φυσικὸν λόγον τὴν πειραματικὴν καὶ ἀναλυτικὴν φιλοσοφίαν· ἡ δευτέρα τὴν ἐκ τῶν προτέρων θεωρίαν. Αἱ παρεκτροπαὶ καὶ τῶν δύο: ἡ μὲν ὑπέπεσεν εἰς τὸν ὑλισμὸν, ἡ δὲ εἰς τὸν πνευματισμὸν καὶ τὸν μυστικισμὸν. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν τῶν δύο σχολῶν καὶ συστημάτων ἡ ἐγερθεῖσα Ἐλεατικὴ αἵρεσις ἐζήτησε τὸ, διατί ὑπάρχουσι τὰ ὄντα; Καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐρεύνης ἔφθασεν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀμφιβολίαν καὶ εἰς τὴν ἐριστικὴν καὶ σοφιστικὴν μυρολογίαν.

Ὁ τρόπος τοῦ φιλοσοφεῖν τῆς Ἴωνικῆς σχολῆς, τελειοποιῶν τὰς φυσικὰς καὶ φυσιστορικὰς ἐπιστήμας, ἀναπτύσσει τὴν πεῖραν, τὴν παρατήρησιν, τὴν μηχανὴν, τὰς τέχνας, καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ὁ δὲ τοῦ Πυθαγόρου, ἐκτυλίσσει τὰς διανοητικὰς δυνάμεις, καὶ πλησιάζων εἰς τὰς αἰτίας τῶν πραγμάτων, ἐλάμπρυνε πλατύνων τὸν νοῦν, καὶ ἀντικατέστησε τὰς ἐννοίας, καὶ τὰ ὀνόματα εἰς τὴν ἀληθινὴν αὐτῶν θέσιν, καὶ σημασίαν. Τότε ἐγνωρίσθη τὸ Ὄσιον: ἤγουν τὸ ὄντως ὄν, καὶ προσδιωρίσθη ἡ ἀρχὴ τῆς λατρείας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ βάσις τῆς ὑψηλῆς ἠθικῆς, καὶ ἐπομένως τῆς πολιτικῆς, τῆς κοινωνίας, καὶ τὸ ἀνώτατον ἀγαθὸν τῆς λογικῆς οὐσίας. Τότε ἐκανονίσθη ἀκριβέστερον τὸ δίκαιον, τὸ καλόν, τὸ ἀγαθόν, ὁ νόμος, ἡ ἐλευθερία, ἡ θεωρία τῆς αἰσθητικῆς, καὶ τῆς τέχνης. Τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας ἦτο κατὰ τὴν πρώτην αἰσθήσεις· καὶ ὁ νοῦς κατὰ τὴν δευτέραν. Ἐκτοτε ἤρχησε μεταξὺ αἰσθήσεως καὶ νοῦς, πείρας καὶ θεωρίας, φιλοσο-

φικῆ ἀμφισβήτησις μέχρι Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους· Λεϊβνίτιου καὶ Καρτεσίου, φθάνουσα, ἢ μὲν εἰς τὸν ἰδεαλισμὸν, ἢ δὲ εἰς τὸν ὑλοζωϊσμὸν.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ἐλεατικὴ φιλοσοφία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις μετὰ ταῦτα ἐπροξένησε τὸσαύτην βλάβην εἰς τὰ ἔθνη τῶν Ἑλλήνων, κατ' ἀρχὰς δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὰς σωτηρίους ἀρχὰς τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ὑψηλῆς ἠθικῆς. Διὸ καὶ ἀναφέρω τῶν ἐπιστημοτέρων σοφῶν τὰς ἰδέας.

Ἄν τὰ ὄντα, ἔλεγεν ὁ Ξενοφάνης, θεμελιωτῆς τῆς Ἐλεατικῆς σχολῆς, ἐγεννῶντο τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἀπολύτως ὅμοια παράγων τὸ α πάντοτε α, καὶ οὐδέποτε β. Ὅθεν, ἂν διαφέρῃ τὸ παράγον ἀπὸ τὸ παραγόμενον, ἐξάπαντος δὲν ἐγεννήθη, ἔλεγεν, ἀπ' αὐτό· ἀμφιβάλλει λοιπὸν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων λέγων, κατὰ τὸν Σωτίωνα, ὅτι τὰ πάντα εἰσὶν ἀκατάληπτα (α)· ἐπομένως ἐν μόνον Ὄν κυρίως ὑπάρχει, ὅμοιον πάντοτε ἑαυτοῦ, ἀγέννητον καὶ ἀναλλοίωτον· ἦγουν ὁ θεός· τὰ δὲ λοιπὰ πάττει ἀμέσως εἰς τάξιν τοῦ φαινομενοειδοῦς. Ἡ δὲ οὐσία τοῦ θεοῦ δὲν ἔχει ὁμοιότητά τινα ὡς πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου· ἐκείνη μόνη εἶναι ὅλως αὐτοκίνητος, ὅλως ὄρασις, ὅλως ἀκοή (β), ὅλως γνῶσις.

Ὁ ἀκροατὴς αὐτοῦ Παρμενίδης ἐδέχετο δύο ἀρχὰς: τὸ πῦρ, καὶ τὴν γῆν. Τὸ μὲν εἶχε τάξιν δημιουργοῦ· τὸ δὲ ὕλης. Οὕτως ἐπροχώρει ἡ Ἐλεατικὴ φιλοσοφία πρὸς τὸν ὑλοζωϊσμὸν· ἀλλὰ καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ μαθητὴς ἀρνούμενοι ἀμφότεροι τὴν μαρτυ-

(α) Λαέρτ. Βιβλ. ΙΧ. φ. 640.

(β) Αὐτὸ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Νεύθων εἰς τὸ περὶ θεοῦ ὑψηλὸν αὐτοῦ σχόλιον· «ὁ Θεὸς ὢν ἀναγκασίως αἰδίος, ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει πάντοτε καὶ πανταχοῦ· εἶναι ὅμοιος ἐπομένως ἑαυτοῦ, ὅλος ὀφθαλμὸς, ὅλος ἀκοή, ὅλος νοῦς, ὅλος διάνοια, ὅλος πράξις.

μίαν τῶν αἰσθήσεων, ἔθεντο τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας εἰς τὸν νόμον (α), διατηροῦντες ἐπίσημον σχέσιν μετὰ τοῦ πνευματισμοῦ. Ὁ Μέλισσος εἶπεν, ὅτι τὸ πᾶν εἶναι ἄπειρον καὶ ἀναλλοίωτον καὶ ἀκίνητον, καὶ ἐν ὁμοίῳ ἑαυτοῦ καὶ πλήρες· ἐπομένως ἠρνήθη τὴν κίνησιν (β). Ὁ μεγαλόφρων καὶ ὑπερόπτης Ἡράκλειτος, ὅστις διὰ τὴν βραχύτητα καὶ τὸ βάρος τῆς ἐρμηνείας ὠνομάσθη σκοτεινός, ἐδόξαζεν, ὅτι ἡ φιλοσοφία δὲν συνίσταται εἰς τὸ πλῆθος τῶν γνώσεων, ἀλλ' εἰς τὸν μετὰ λόγου αὐτῶν σύνδεσμον (γ). Οὗτος ἐζήτησε μίαν ἀρχὴν καὶ δι' αὐτῆς γὰρ δημιουργήσῃ τὸ πᾶν· παρατηρῶν ἐπομένως εἰς τὴν φύσιν τὴν διηλεκτῆ γέννεσιν καὶ φθοράν, ἐστοχάσθη, ὅτι τὰ ὄντα φέρονται καὶ ρέουσι, κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν τουρβῆσιν, ὡς εἶδος κυκλικοῦ τινος ποταμοῦ· τὸ δὲ θερμὸν εἶναι ἡ κλεῖς τοῦ συστήματός του, δι' αὐτοῦ συνίσταται, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναλύονται τὰ πάντα διὰ τοῦ γενικοῦ νόμου τῆς ἐναντιότητος (δ): ἡγουν τῆς πυκνώσεως (condensation) καὶ ἀρεώσεως (Rarefaction) (ε). Οὕτως ὁ κόσμος γεννᾶται ἐκ τοῦ πυρός, καὶ πάλιν ἐκπυροῦται εἰς τὴν ἐναλλάξ περίοδον τῶν αἰώνων κατὰ τὸν νόμον τῆς εἰμαρμένης, εἰς τὴν ὁποῖαν κατήν-

(α) Κριτήριον δὲ τὸν λόγον εἶπε. Τὰς τε αἰσθήσεις μὴ ἀκριβεῖς ὑπάρχειν. Λαέρτ. αὐτόθι. φ. 642. — Πλάτων εἰς Παρμεν. καὶ Θεαίτητ.

(β) Κίνησιν τε μὴ εἶναι· δοκεῖν δὲ εἶναι. Λαέρτ. αὐτόθι. φ. 644.

(γ) Εἶναι γὰρ ἐν τὸ σοφόν· ἐπίστασθαι γνώμην, ἥτε οἱ ἐν Κυβερνήσει πάντα διὰ πάντων. Λαέρτ. Βιβλ. ΙΧ. φ. 627. Ὅρα καὶ Ἡσύχ. λ. Ἡράκλειτος.

(δ) Ὁμοιάζει μὲ τὴν Πολάρικα τοῦ Schellig.

(ε) Λαέρτ. αὐτόθι, καὶ Ἡσύχ. Ὅρα καὶ τὸν Κρατύλον τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀλλαχοῦ. Καθότι ἡ μελετητικὴ Ἀκαδημία εἰς τὴν φυσικὴν τῆς ἐξήγησιν ἐδέχθη τὸ σύστημα τοῦ Ἡρακλείτου.

τησεν ὁ βροῦς τῶν ὄντων· ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων τούτων δυνάμεων τὸ εἰς γέννεσιν φέρον ὁμοιάζει πόλεμον καὶ ἔριν· τὸ δὲ ἐπὶ τὴν ἐκπύρωσιν ὁμολογίαν καὶ εἰρήνην (α). Ὅθεν διὰ τῆς πυκνώσεως τὸ πῦρ μεταβάλλεται εἰς ἀέρα, ὁ ἀὴρ εἰς ὕδωρ, τὸ ὕδωρ εἰς γῆν· καὶ πάλιν ἡ φθορὰ τῶν ὄντων ἀκολουθοῦσα τὴν ἐναντίαν κλίμακᾶ τῆς ἀραιώσεως μεταβάλλει τὴν γῆν εἰς ὕδωρ, τὸ ὕδωρ εἰς ἀέρα, τὸν ἀέρα εἰς πῦρ. Ὡστε τὸ ὄν ὑποκαίμεται εἰς μυρίας μεταμορφώσεις, δὲν χάνει τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς οὐσίας του. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ κάτω καὶ ἄνω ὁδός· αἱ δὲ ἀναθυμιάσεις εἰσὶν, αἱ μὲν λαμπραὶ, αἱ δὲ σκοτειναί· αἱ πρῶται σχηματίζουν τὸ θερμὸν, τὸ φῶς, τὸν ἥλιον καὶ τὰ αὐτόφωτα· αἱ δὲ σκοτειναὶ τὸ ὑγρὸν, τὴν γῆν, καὶ τὰ ἑτερόφωτα (β).

Ἀπὸ δὲ τὴν λαμπρὰν καὶ ιδέαν, καὶ ῥῆσιν, τοῦ χειμάρρου τῶν ὄντων ὁ σοφὸς παρήξεν ἐξαισίους τινὰς ἀληθείας περὶ τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς· πρῶτον, ὅτι δηλαδὴ τὰ ὄντα ἀλλάττοντα ἀκαταπαύτως, δὲν εἶναι κυρίως, ἀλλὰ γίνονται πάντοτε. Διότι τὸ εἶναι φανερώνει στάσιν τινά· τὸ δὲ γίνεσθαι κίνησιν. Ὡστε ὁ χρόνος εἶναι κυκλοφερῆς χειμάρρος τῶν ὄντων· τὸ δὲ διάστημα ἡ κοιτίς, τρόπον τινά, τοῦ βεύματος (γ). Δεύτερον, ὅτι ἅπασαι

(α) Τοιοῦτόν τι φαίνεται καὶ ὁ τοῦ περιβοήτου φιλοσόφου Schelling δυνισμὸς καὶ ὁ πολαρισμὸς.

(β) Ὅρα τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ Νεύθωνος πρὸς τὸν Bentfey, ὅπου ὑποθίεται ἐν μέρος ὕλης φωτοφόρον, δι' οὗ σχηματίζει τὸν ἥλιον καὶ τοὺς Ἄστρας· τὸ δὲ σκοτεινόν, ἡ ἀφεγγές. Ἰδὲ πρὸς τούτοις τὴν ἔκθεσιν τοῦ Ἡσυχίου, εἰς τὴν λέξιν Ἡράκλειτος· καὶ τὰς ιδέας τοῦ Ἀναξάγору.

(γ) Λέγει ποῦ Ἡράκλειτος, ὅτι πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει· καὶ ποταμοῦ βροῦ ἀπεικάζων τὰ ὄντα λέγει. Πλάτων εἰς Κρατύλον· καὶ περὶ ὄντος.

αὐταὶ αἱ μεταβολαὶ καὶ οἱ μετασχηματισμοὶ οἱ ἐκ τῆς φθορᾶς καὶ γενέσεως, ἀραιώσεως καὶ πυκνώσεως, συντρέχουσιν εἰς τὴν γενικὴν διακόσμησιν τοῦ παντός. Τρίτον, ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη: εἴτε ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος (α), ἀποσπᾶ καὶ ἐνώνει τὰ ψήγματα καὶ ἐπομένως τὰ σώματα γίνονται ἀκαταπαύστως, καὶ ἀπόλλυνται. Ὡστε τὰ ὄντα δὲν εἶναι, ἀλλὰ ρέουσι, γίνονται, ἀπογίνονται, καὶ πάλιν γίνονται!

Δὲν δύναται γὰρ ἀρνηθῆ τις τὸ εὐρύχωρον καὶ ὑψηλὸν τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Πρακλείτου· ἀλλὰ συστέλλεται ἡ καρδία, βλέπουσα τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς, γὰρ τείνη πρὸς τὴν τυφλὴν εἰμαρμένην καὶ τὸν ὑλοζωϊσμόν· καθότι, λέγει ὁ Πλάτων, ἂν ἐκτὸς τοῦ ρεύματος δὲν ὑπάρχει τι ἀκίνητον, τότε οὔτε οὐσία ὑπάρχει, οὔτε γνῶσις, οὔτε ἀντικείμενον, οὔτε ὑποκείμενον· ἀλήθεια καὶ ἐπιστήμη, οὔτε ἀγαθὸν ἢ καλόν· διότι εἰς τὴν στιγμὴν τῆς γνώσεως, τὸ γινώσκον καὶ τὸ γινωσκόμενον ἀλλάττουσιν, ἐπομένως καὶ ἡ γνῶσις καὶ πᾶσα ἀλήθεια. Καὶ ἂν ἡ γνῶσις ἦναι αὐτὸ τοῦτο: ἡ μεταβολὴ δηλαδὴ καὶ ὁ ῥοῦς, τότε ἡ γνῶσις μεταπίπτουσα ἀπὸ τὴν γνῶσιν εἰς ἄλλο εἶδος γνώσεως, δὲν εἶναι πλέον γνῶσις καὶ ἀμετάβλητος ἀλήθεια· καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου οὔτε τὸ γνωσόμενον, οὔτε τὸ γνωσθησόμενον ὑπάρχει. Ἄν δὲ ὑπάρχη τὸ γινώσκον, ὑπάρχει καὶ τὸ γινωσκόμενον· ὑπάρχει καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν καὶ ἐν ἑκάστον τῶν ὄντων, τὸ ὁποῖον διαφέρει ἀπὸ τὴν ῥοὴν καὶ τὴν φορᾶν, καὶ ἀναπαύεται ὁ νοῦς εἰς ἀκίνητόν τι ὄν, τὸ ὁποῖον οὔτε μεταβάλλεται οὔτε ἀλλοιοῦται· ἀλλ' εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, μεθ' ἑαυτοῦ, ἄσι ὄν (β). Ὡστε κατὰ μὲν τὸν Ἡρά-

(α) L' affinité et la repulsion τῶν μορίων κατὰ τοὺς Χημικοὺς, ἡ ἑλξις καὶ ὄθησις τῶν οὐρανίων σωμάτων τοῦ Νεύτωνος.

(β) Ὁρα τὸ τέλος τοῦ Κρατύλου.

κλειτον, τὰ ὄντα ῥέουσιν ἀκαταπαύστως, καὶ ἀκαταπαύστως γίνονται καὶ ἀπογίνονται. Κατὰ δὲ τὸν Πλάτωνα ὁ χεῖμαρρος οὗτος τῶν ὄντων, ἀρχινᾷ καὶ τελειώνει εἰς ἀκίνητον καὶ ἀμετάβλητον: καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο αἰδίου καὶ ἀναρχον οὐσίαν, ἣτις εἶναι τὸ ὄντως ὄν, ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου ὄντολογίας· αὐτοῦ ἐμφωλεύει ἡ ἀλήθεια, ἡ καθαρὰ γνῶσις, καὶ ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐπιστημῶν. Ἡ δὲ ῥέουσα ὄντολογία τοῦ Ἡρακλείτου περιορίζεται εἰς τὸ φαινομενοζιδές.

Ὁ Δεύκιππος, καὶ αὐτὸς Ἐλεάτης, ἐδέχθη ὡς ἀρχικὴν ὕλην τὰ αἰώνια ἄτομα καὶ τὸ αὐθύπαρκτον Κενόν. Αὐτὰ κινούμενα κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνάγκης παρήξαν τὰ ὄντα, τῶν ὁποίων ἡ διαφορὰ συνίσταται εἰς τὴν διάφορον θέσιν τῶν μορίων. Τὰ Ἄτομα, ἔλεγεν, αὐτομάτως κινούμενα εἰς ἄπειρον ἔκτασιν, προσεκολληθήσάν τινα ἐξ αὐτῶν εἰς ἄλλα ἄτομα. Ἡ ἔνωσις αὐτῶν παρήξε τὸν πεπερασμένον σῶρον, καὶ τὸ στερεὸν σῶμα· αὐτὸ ἠύξησεν ἀπὸ τῆν ἔνωσιν ἄλλων μικροτέρων εἰς τὴν κυκλικὴν αὐτῶν περιφορὰν· καὶ κατ' ἀρχὰς ἦσαν ὑγρά, ἀλλὰ ξηραθέντα ὕστερον ἕνεκα τῆς ταχεΐας τῶν κινήσεως, ἔγιναν ἔπειτα τὰ πυροζιδῆ οὐράνια σώματα (α) καὶ τὰ ἑτερόφωτα.

Ὁ δὲ μαθητὴς αὐτοῦ Δημόκριτος, ἀνὴρ μελαγχολικός, δέχεται εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ διάκοσμον, ὡς ἀρχὴν τῶν ὄντων, τὰ Ἄτομα καὶ τὸ Κενόν (β). Τὰ λοιπὰ ἦσαν φαινόμενα· καὶ ἐ-

(α) Τούς τε κόσμους γίνεσθαι, σωμάτων εἰς τὸ κενὸν ἐπιπτώοντων καὶ ἀλλήλοις περιπλεκόμενων· ἕκ τε τῆς κινήσεως κατὰ αὐξήσιν αὐτῶν γίνεσθαι τὴν τῶν ἄστρον φύσιν . . . πρῶτός τε αὐτόμοις ἀρχὰς ὑπεστήσατο· τὸ πᾶν ἄπειρον φησὶ κ.τ.λ. (Ἡσύχιος Δ. Δεύκιππος.)

Ὁ Καν παρεδέχθη τὴν ἰδίαν γνώμην. Ὁρα φυτικὴν Γεωγραφίαν Τόμ. V. Τὴν αὐτὴν καὶ ὁ Νεύθων εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἀρχῶν.

(β) Ἀρχὰς μὲν εἶναι τῶν ὄλων ἀτόμους, καὶ κενόν. τὰ δὲ ἄλλα πάντα νενομίσθαι δοξάζεσθαι. (Λαέρτ. Βιβλ. ΙΧ. σ. 657.)

πειδὴ μηδὲν ἐκ τοῦ μηδενός, ἐπομένως μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν φερίρονται (α). Τὰ Ἄτομα ἦσαν ἄπειρα καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, κινούμενα κυκλικῶς εἰς τὸ ἄπειρον (β), κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνάγκης: πάντα τε κατ' ἀνάγκην, τῆς δίνης αἰτίας οὕτως τῆς γενέσεως πάντων (γ). Ἡ δὲ εὐθυμία τοῦ Δημοκρίτου, δὲν εἶναι ἡ ἡδονή· ἀλλ' ἡ γαλήνη καὶ εἰρήνη τῆς ψυχῆς, τὴν ὑπόταν οὔτε φόβος, οὔτε δεισιδαιμονία, οὔτε ἄλλο τι πάθος τὴν παράττει (δ). Οὗτος εἶπεν, ὅτι οἱ λόγοι εἰσὶν αἱ σκιαὶ τῶν ἔργων.

Τοιαύτη ἦτον ἡ ἐξείσις πρόοδος οὗ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, μέχρι τῆς ἐβδομηκοστῆς Ὀλυμπιάδος. Τοιαύτη ἡ παράδοξος ῥοπή τῶν Ἑλλήνων πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων. Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ἤκμασαν οἱ ἑπτὰ Σοφοί, σκεπτόμενοι περὶ τῆς ἀοίστης πολιτείας, καὶ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς. Ἡ πειραματικὴ καὶ θεωρητικὴ φιλοσοφία ἔκχμεν ἀναντιρρήτως ἐπιστήμους πρόοδους. Ἡ Ποίησις καὶ ἡ Αἰσθητικὴ ἐτελειοποιήθη. Τότε ἤκμασεν ὁ Ποιητῆς Ἀλκαῖος, ἡ Σαπφῶ, ὁ Θέογνις, ὁ Βουκολικὸς Στιτίχωρος, ὁ Τραγικὸς Θέσπις, ὁ Κωμικὸς Σουσαρίων, ὁ Σμωνίδης, ὁ Ἱστορικὸς Ἐκαταῖος, ὁ Ἀνακρέων, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Πίνδαρος, κτλ. Τότε ἡ ἐλευθερία μετὰ τῆς ἐννομίας καὶ τῆς χρηστότητος τῶν ἠθῶν, ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ποίησις ὑψώνουσαι τὸ φρόνημα, ἐκοινώνουν εἰς τὸν λαὸν ἑνθεὸν τινα ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, καὶ μῖσος κατὰ τοῦ δυσειδοῦς αἰσχους τῆς ἀμετρίας καὶ τυραννίας. Ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων φαντασία ἐξήπτετο ὑπὲρ τῆς

(α) Λαέρτ. αὐτόθι.

(β) Καὶ τὰς ἀτόμους ἀπείρους εἶναι κατὰ μέγεθος καὶ πλῆθος· φέρεσθαι δὲ ἐν τῷ ὅλῳ δινουμένας. (Ἡσύχιος αὐτόθι. Λαέρτ. αὐτόθι.)

(γ) Ἡσύχιος καὶ Λαέρτ.

(δ) Λαέρτιος, φ. 658. Ἡσύχ. αὐτόθι.

ἀληθοῦς δόξης, καὶ ἐζωογονεῖτο ὁ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας ἔρωσ, τὸν ὁποῖον περιεστίχιζεν ἡ μετριότης, ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἡ σωφροσύνη. Καὶ ἂν ἡ ὑψηλὴ φιλοσοφία ἔκλινε μετὰ ταῦτα εἰς παρεκτροπὴν, ἕνεκα τῆς Ἐλεατικῆς διδασκαλίας, ἡ Ἴωνικὴ καὶ ἡ Πυθαγόρειος διερχόμεναι τολμηρῶς τὴν φύσιν, καὶ τὴν Μεταφυσικὴν ἀρχὴν, ἐξετάζον τὰ θαυμάσια τῆς πρώτης, καὶ τὸ κεκρυμμένον μυστήριον τῆς δευτέρας, ἐγνώριζον καὶ ὑμνολόγουν τὸν πάνσοφον Δημιουργὸν τοῦ Παντός, πηγὴν πάσης ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας.

Ἡ ἐκ τῆς ἐπιρροίας λοιπὸν τοῦ κλίματος φυσικὴ ἐνέργεια καὶ εὐαισθησία, ἡ πρὸς τὸ ἀνεξάρτητον κλίσις τῶν Ἑλλήνων, αἱ φιλελεύθεροι Νομοθεσίαι τῆς Κρήτης, τῆς Σπάρτης, τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ βοηθούμεναι ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν τῶν ἠθῶν χρηστότητα, καὶ τὴν σπουδαίαν ἀνατροφὴν, τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν φιλοτιμίαν ἡ κοινὴ καὶ κατ' ἰδίαν ἀμιλλα, ὁ ἔρωσ τῆς δόξης, καὶ τὸ μέχρις ἐνθουσιασμοῦ φιλόπατρις ἡ εὐσέβεια, καὶ τὸ πρὸς τοὺς γέροντας καὶ γονέας σέβας ἡ θρησκεία καὶ τὰ μαντεῖα, τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα μυστήρια, καὶ πᾶσα αὐτῶν ἡ διδασκαλία ἡ ἠρωϊκὴ ποίησις, ἡ τέχνη, καὶ ἡ ἀγνή φιλοσοφία, ἧτις, ὡς οὐράνιος κόρη, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνεβίβαζε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ μετριοφροσύνη: ταῦτα πάντα, λέγω, συνέτρεχον ἑναρμονίως καὶ ἀπεκατέστων λαὸν μεγαλόφρονα, παραδειγματικὸν, πλήρη ἐνθουσιασμοῦ, καὶ ἐγγύμονα μεγάλων κατορθωμάτων. Καὶ, ἂν αἱ νομοθεσίαι περιεῖχον ἀτέλειάν τινα, ἡ χρηστότης τῶν ἠθῶν ἐμπόδιζε τὴν ἀνάπτυξιν, καὶ διετήρει τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν, καὶ τὰς πατριωτικὰς ἀρετάς. Τοιαύτη ἦτον ἡ ἠθικὴ στάσις τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἐπαρουσιάσθη ἡ περίστασις τῶν Περσικῶν πολέμων, ὥστε ἐξ ἑνὸς μέρους ἐφαίνετο λαὸς ἠνωμένος, ἐλεύθερος, ἐνάρετος, σπουδαῖος καὶ φιλότιμος· καὶ ἀφ' ἑτέρου, πλῆθος πολὺ δοῦλον καὶ μαλακὸν, κινούμενον, ὅχι ἀπὸ πατριωτικὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀπὸ βίαν καὶ τὴν μάστιγα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Β ο ν .

Π Ε Ρ Ι Τ Ō Ν Μ Η Δ Ι Κ Ō Ν Π Ο Λ Ε Μ Ω Ν .

Ὁ παλαιὸς Κύρος κυριεύσας τὴν Μηδίαν, ὑπέταξεν εἰς τὴν Περσικὴν Μοναρχίαν τὰ ἀρχαιότερα καὶ ἀλκιμώτερα ἔθνη τῆς Ἄνω Ἀσίας, προχωρῶν μέχρις Αἰγύπτου (α). Ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύσης ἀκολουθῶν τὰ ἴχνη τοῦ πατρὸς, ὑπέταξε τὴν Συρίαν, Λυδίαν, καὶ Ἀρμενίαν, θεωρῶν ἤδη τοὺς κατὰ τὴν Ἐλάσσονα Ἀσίαν Ἕλληνας ὡς πατρίους δούλους (β). Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Δαρεῖος ἔφθασε μέχρι Σκυθῶν· οὗτος κατασκευάσας ναυτικὴν δύναμιν ἐξουσίασε νήσους τινὰς καὶ παραλίους πόλεις τοῦ Εὐξείνου Πόντου, μελετῶν νὰ προσθέσῃ εἰς ὅλας τὰς κατὰ τὴν Ἐλάσσονα Ἀσίαν ἀποικίας τὴν προστατεύουσαν αὐτὰς Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Περσικῶν ἐπαρχιῶν. Τοιαύτη ἦτον ἡ πολιτικὴ τῆς Περσικῆς αὐλῆς ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ μεγάλου Κύρου (γ), μέχρι Δαρείου. Οὗτος καταστρέψας τοὺς Σκύθας μέχρι Μαιώτιδος λίμνης, καὶ Κασπίας θαλάσσης, καὶ ἀφ' ἑτέρου, μέχρις Ἰστρου καὶ Δουνάβεως, καὶ ὑποτάξας ὅλον τὸν Ἑλλησποντον ἦλθεν εἰς Σηστὸν τῆς Χερσονήσου· αὐτοῦ διαιρέσας τὸν στρατὸν τοῦ εἰς δύο, τὸ μὲν μετ' αὐτοῦ διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν, λεηλατοῦν

(α) Τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

(Ἡρόδ. Βιβλ. I. § 130 — 177.)

(β) Ἡρόδ. Βιβλ. II, § 1.

(γ) Τοῖτοι, ἦν ἐγὼ ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἔλλεσχα, ἀλλὰ τὰ οἰκήσια. Ταῦτα εἰς τοὺς πάντας Ἕλληνας ἀπέρριψεν ὁ Κύρος τὰ ἔπρα.
(Ἡρόδ. αὐτόθι. § 153.)

καὶ κατακυριεύον τοὺς λαοὺς ἐπέκεινα Λυβίας καὶ Αἰγύπτου· τὸ δὲ ἔμεινεν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τοῦ Μεγαβύζου, καὶ καταπολεμοῦν καὶ Περινθίους καὶ Παίονας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θράκην, ὑποτάσσειν εἰς τὴν Περσίαν καὶ πόλεις, καὶ λαοὺς, καὶ τὰ βορειώτερα Ἑυρωπαϊκά ἔθνη (α). Ὁ δὲ Ναύαρχος Ὀτάνης ὑπέταξεν ὅλας τὰς παραθαλασσίους πόλεις τῆς Προποντίδος: Καλιχτιδониους, καὶ Βυζαντίους, τὴν Αἴμνον καὶ Ἰμβρον, Μυτιλήνην, κ.τ.λ. Ὡστε τὰ μεγαλύτερα καὶ μαχιμώτερα ἔθνη ὑπέκειντο ἤδη εἰς τὴν αὐτὴν τῆς Περσίας. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ βασιλέως δὲν ἀπῆντων ποτε πούθενά κάμμιαν ἀντίστασιν (β). Τὸ δὲ φρόνημα ὅλων τῶν ἀνθρώπων δεδουλωμένον ἐταπεινοῦτο, καὶ ἔκλινε τὸν αὐχένα εἰς τὰ νεύματα τοῦ μεγάλου βασιλέως (γ). Τοιοῦτον ἦτο τὸ ἀπεριόριστον κράτος τῆς ἀπεράντου βασιλείας τῶν Περσῶν, ὅτε ἡ τολμηρὰ ἀποστασία τοῦ Ἀρισταγόρου, καὶ τὸ ἀπερίσκεπτον κίνημα τῶν Ἀθηναίων, εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν δεσποτικὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Δαρείου κατ' αὐτῶν. Ἡ αὐτὴ τῆς Περσίας μὴ θέλουσα νὰ πολεμήσῃ συγχρόνως δύο ἐχθρούς, ἐταπεινώσει πρότερον τὰς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Ἑλληνικὰς ἀποικίας· καὶ ὅτε ἔστρεψε τὸ βλέμμα τῆς εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, ἐπαρουσιάσθη καὶ ἡ περίστασις τῆς πτώσεως τῶν Πεισιστρατιδῶν.

Ὁ Ἰππίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰππάρχου, ἔγινε καὶ ὑποπτος καὶ σκληρός· ἡ τυραννία αὐτοῦ ἠνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν κρημνίσωσιν ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς Ἀττικῆς

(α) Ἡρόδ. Βιβλ. IV. καὶ V. § 2.

(β) Ἡρόδ. αὐτόθι.

(γ) Τρίτος δὲ Δαρεῖος περὶ μὲν μέχρι Σκυθῶν τὴν ἀρχὴν ὠρίσατο· ναυσὶ δὲ τῆς τε θαλάττης ἐκράτησε καὶ τῶν νήσων· ὥστε μηδὲ ἀξιοῦν ἀτίπαλον αὐτῷ μηθένα εἶναι. Αἱ δὲ γινῶμαι δεδουλωμένοι ἀπάντων ἀνθρώπων ἦσαν. (Πλάτ. Μενέξενος.)

καὶ νὰ ἐλευθερωθῶσιν. Οὗτος καταδικασθεὶς εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων, συρομένων ἀπὸ τὴν ὀρμητικὴν εὐγλωττίαν τοῦ Κορινθίου Σωσικλέους (α), κατέφυγεν ἰκέτης εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Περσίας (β).

Ὁ Δαρεῖος ἰδὼν, ὅτι οὔτε διὰ συμβουλῶν καὶ μεσιτείας, οὔτε διὰ ἀπειλῶν καὶ φοβερῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸν φίλον του ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἠτοιμάσθη δι' ὀπλῶν νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἐνεστώσαν παρακοήν, καὶ τὴν παλαιὰν ὕβριν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες μετὰ τοῦ Ἀρταγόρου ἐπυρπόλησαν τὰς πόλεις του (γ). Ἡ περίστασις ἦτο δεινὴ, καθότι ὅλος ὁ τότε γνωστὸς κόσμος ὑπέκειτο εἰς τὸ κράτος τῆς Περσίας. Πλούτη καὶ στρατεύματα ἦσαν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως· δι' ἐνός του νεύματος ἤγειρεν ὅλους τοὺς θησαυροὺς καὶ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας. Οἱ Πέρσαι ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κύρου μέχρι ἐκείνης τῆς ὥρας ἤγουν πρὸ τριῶν περίπου γενεῶν, ἐπολέμων πάντοτε, καὶ πανταχοῦ ἐνίκων. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἦσαν ὀλίγοι, πτωχοὶ, καὶ διτρημένοι· ἐκάστη δημοκρατία ἐρρότιζε περὶ ἑαυτῆς, ἀδιαφοροῦσα περὶ τῶν ἄλλων, καθὼς ἐφάνη εἰς τὰ πεδία τοῦ Μαραθῶνος. Ὁ δὲ σκοπὸς τοῦ μεγάλου βασιλέως ἦτο Αὐτὸν ὁ τέλειος ἐξολοθρευμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Βοῦν ὁ παντελής

(α) Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ζυμμάχων τέως μὲν εἶχον ἐν ἡσυχίᾳ σφείας αὐτούς· ἐπεὶ τε δὲ Σωσικλέους ἤκουσαν εἶπαντος, ἐλευθέρως ἅπαστις αὐτέων φωνὴν ῥήξας, αἰρέετο τοῦ Κορινθίου τὴν γνώμην. ('Ἡρόδ. αὐτόθι § 93.)

(β) Ἰππίης δὲ ἐπεὶ τε ἀπῆκετο ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος εἰς τὴν Ἀσίην, πᾶν χρῆμα ἐκίνεσε, διαβάλλων τοὺς τε Ἀθηναίους, πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα, καὶ ποιῶν ἅπαντα ὅπως αἱ Ἀθῆναι γενοῖατο ὑπ' ἐωυτῶν τε καὶ Δαρείῳ. ('Ἡρόδ. § 96.)

(γ) Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ἐκέλευε σφείας εἰ βουλοῖατο σῶσι εἶναι καταδέξασθαι ὀπίσω Ἰππίην· οὐκ ὄντων δὲ ἐνεδέχοντο τοὺς λόγους ἀποφρομένους Ἀθηναῖοι. Οὐκ ἐνδελομένοισι δὲ σφι, ἐδέδοκτο ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρτησι πολεμίους εἶναι. ('Ἡρόδ. αὐτόθι.)

σβεσμός τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ (α). Εἰς δὲ διδάσκαλος τῆς τυραννίας περίφημος ἐσυμβούλευε τὸν Κῦρον, μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ μεταχειρισθῆ τοὺς ἡττηθέντας φιλελευθέρους λαοὺς, λέγων «ἐμπόδισε τοὺς Λυδοὺς νὰ μὴν ἔχωσι » πολεμικὰ ὄπλα· νὰ ἐδύωνται μὲ θεατρικὰ σανδάλια καὶ » χιτωνίσκους, παρακινῶν αὐτοὺς νὰ καθαρίζωσι δι' ὅλης τῆς » ἡμέρας, ψάλλοντες καὶ καπηλεύοντες νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν ἄσεινον ἔρωτικὴν φιλοφροσύνην καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἡδονῆς » καὶ κραυπάλης· οὕτω, λέγει ὁ πονηρὸς δεσπότης, θέλεις με- » ταβάλλει τοὺς ἄνδρας εἰς γυναικάρια ἀγενῆ· δὲν θέλει μείνει » εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν οὔτε εὐγενὲς φρόνημα, οὔτε ἀνδρεία, ἢ » θάρρος· καὶ ὑποτασσόμενοι ὡς ἀγελαῖα ζῶα θέλουν ἀσπάζεσθαι » τὰς χεῖρας, αἵτινες κλίνουσι τὴν ἀγενῆ αὐτῶν κεφαλὴν εἰς τὸ » ἄροτρον» (β). Τοιαύτη ἦτον εἰς ὀλίγας λέξεις καὶ ἡ δύναμις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Δαρείου. Εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα τρεῖς μόνον δημοκρα- τικαὶ ἀπεφάσισαν νὰ δεχθῶσι τὴν ὀρμὴν τῶν Περσῶν· ἐξ αὐτῶν ἡ μία ἐμποδίσθη ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν, ἡ δευτέρα ἔδωκε χι- λίους στρατιώτας· ἡ δὲ ἄλλη μόλις ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὸν τύ- ραννον καὶ τὴν Σπαρτιατικὴν ἐπιβρόχην, ἐδύνατο ν' ἀντιπαρατάξῃ δέκα χιλιάδας. Τούτων δὲ γενομένων καὶ ἐπιχειρουμένων, οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἔμεινον εἰς κατρηχυμένην τινα οὐδετερότητα (γ). Οἱ δὲ Πέρσαι, ἐξουσιάσαντες τὴν Ἐρέτριαν, διηρήνευσαν κατὰ

(α) Ὁ δὲ Πέρσης τὸ ἐαυτοῦ ἐποίησε ὥστε ἀναμιμνήσκοντός τε αἰεὶ τοῦ Θεράποντος, μεμνησθαι μιν τῶν Ἀθηναίων. (Ἡρόδ. Βιβλ. VI. § 94.)

(β) «Ἄπειτε μὲν σφί πέμψας ὄπλα ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ » σφέας κιθῶνάς τε ὑποδύνειν ταῖσι εἵμασι, καὶ καθόρνους ὑποδέεσθαι » πρόειπε δ' αὐτοῖσι καθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ καπηλεύειν τοὺς παῖ- » δας, καὶ ταχέως σφέας, ὦ Βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγο- » νότας· ὥστε οὐδὲν θεινοί τοι ἔσονται, μὴ ἀποσέωσι.» (Ἡρ. Βιβ. I. § 155)

(γ) Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἐκπεπληγμένοι, ἀγαπῶντες τὴν ἐν τῷ παρόντι σωτηρίαν, ἡσυχίαν ἤγον. (Πλάτ. εἰς Μενέξενον.)

πρὸν ἱστορικόν, ὅλην αὐτῆς τὴν γῆν. Οἱ στρατιῶται, ἐνώσαντες τὰς χεῖρας ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἄλλης θαλάσσης, διήλθον ὅλην τὴν χώραν, διὰ νὰ μὴ μείνη ἐκ τῶν νικημένων οὐδὲ εἷς.

Ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἤδη γευθῆ τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ὕβρις τῆς τυραννίας ἦτο πρόσφατος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι ἐγκρατεῖς καὶ χρηστοθήεις, φιλοκαλοὶ καὶ φιλόμουσοι, ἐσυμπέραναν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀργῆς τοῦ Δαρείου, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸν ἀφανισμόν τῆς Ἑρστρίας· ὥστε ἐν ἐκ τῶν δύο: ἢ ἔπρεπε νὰ νικῆσωσιν, ἢ νὰ χαθῶσιν ὀλοτελῶς. (α)

Ὁ Ἑλληνοπερσικὸς Πόλεμος ἔχει τρεῖς ἐποχάς.

Πρώτη· Δαρεῖος καὶ Μιλτιάδης. Δύω ἐκστρατεῖαι, ἡ μὲν, στρατηγούντος τοῦ Μαρδονίου, ὑποτάττει τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην (β)· ἀλλ' ὁ στόλος αὐτῆς ἀφανίζεται ἀπὸ φοβερὰν τινα τρικυμίαν πλησίον τοῦ ὄρους Ἄθωνος (Π. Χ. 492) (γ). Τὸν δὲ ἀκύλουθον χρόνον ἐτοιμάζεται ἡ δευτέρα, συμποσομένη, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἀπὸ πεντακοσίας χιλιάδας καὶ τριακόσια πολεμικὰ πλοῖα (δ). Κυρίως δὲ ἀπὸ ἑκατὸν δέκα χιλιάδας ἐκλεκτοῦ στρατοῦ, στρατηγούντων τοῦ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνη.

(α) Ἡρόδ. Βιβλ. VI. § 102.

(β) Οὐμέντοι οὐδὲ αὐτοὶ οἱ Θράκες δουλοσύνην διέφυγον πρὸς Περσίων (Ἡρόδοτ. αὐτόθι. § 45.)

(γ) Τούτῳ δὲ τῷ πεζῷ Μακεδόνος πρὸς τοῖσι ὑπάρχουσι δούλους προσεκτίσαντο. (Ἡρόδοτ. Βιβλ. VI. § 44.)

Λέγεται γὰρ κατὰ τριακοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθαρείσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων· ὥστε γὰρ θηριωδιστάτης εἶσσης τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς περὶ τὸν Ἄθων. (Ἡρόδοτ. αὐτόθι.)

(δ) Πέμψας μυριάδας μὲν πενήκοντα, ἔντε πλοίοις καὶ ναυσὶ, ναῦς δὲ τριακοσίας. Δάτιν δὲ ἄρχοντα εἶπεν ἦκειν ἄγοντα Ἑρστρίας καὶ Ἀθηναίους, εἰ βούλοιο τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν ἔχειν. (Πλάτ. εἰς Μενέξενον.)

νους, καὶ ὀδηγουμένων ἀπὸ τὸν προδότην Ἰππίαν (α). Οὗτοι διαβαίνοντες ἀπὸ τὸ Ἰκάριον Πέλαγος, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερά τῆς Νάξου, καὶ τὰς λοιπὰς νήσους· ἔπειτα καταβάντες, ἐξουσίασαν τὴν Ἐρέτριαν, καίοντες καὶ λεηλατοῦντες ὅλην αὐτῆς τὴν χώραν. Τοὺς δὲ δυστυχεῖς Ἐρετρίεις, οἵτινες διέφυγον τὴν Περσικὴν μάχαιραν, ἔπειψαν δεδευμένους, ὡς ἀπαρχὴν τῶν τροπαίων, εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις τοὺς ἔστειλε νὰ κατοικήσωσι τὰ πεδία τῆς Κισσίας χώρας εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Οἱ Πέρσαι ἔπειτα προχωροῦσι τροπαιοφόροι καὶ χωρὶς ἀντίστασιν, ἕως εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς Ἑλλάδος· ἐνῶ ὁ Περσικὸς στόλος ὑποτάσσει καὶ τὰς νήσους καὶ τὰς παραλίους πόλεις (β).

Δέκα χιλιάδες Ἀθηναῖοι καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς ἐπαρουσιάσθησαν μόνοι νὰ πρωτομαχήσωσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν καὶ τοῦ κόσμου. Οἱ Ἕλληνες μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας δὲν εἶχον δοκιμάσει τὰς δυνάμεις των, ὡς πρὸς ἐχθρὸν πολυάριθμον καὶ ἐξησκημένον, εἰς διαποντίους καὶ μακρυνὰς ἐκστρατείας. Ἄλλ' οἱ Πέρσαι εὐρισκόμενοι ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατεπάτουν τοὺς τάφους καὶ τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν. Τὰ δυστυχήματα τῆς Ἐρετρίας ἐφανερόναν ἐναργῶς τὴν μέλλουσαν τῶν λοιπῶν τύχην. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τοῦ παντός: πατρίδος καὶ ἐλευθερίας, γυναικῶν καὶ τέκνων, ναῶν καὶ τάφων, ἢ νὰ γίνωσιν ἀνδράποδα τῶν Περσῶν.

(α) Δάτιν τε καὶ Ἄρταφέρνεα, ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπεν, ἐξ ἀνδράποδισαυτῆς, Ἀθίνας καὶ Ἐρέτριαν, ἀγαγεῖν ἐωυτῶ εἰς ὄψιν τὰ ἀνδράποδα.
(Ἡρόδ. αὐτόθι. § 94.)

(β) Οἱ τε δὴ ἄλλοι νησιῶται διδοῦσι γῆν καὶ ὕδωρ Δαρείῳ καὶ δὴ καὶ Αἰγυπῆται.
(Ἡρόδ. βιβλ. VI. § 49.)

Ὁ Μιλτιάδης χειροτονηθεὶς στρατάρχης, ἐκλέγει ἐπιτηδεῖαν θέσιν εἰς τὰ πεδία τοῦ Μαραθῶνος, διὰ νὰ μὴν κυκλωθῆ ἀπὸ λαὸν πολλαπλάσιον· ἐμποδίζει τὴν ὀρμὴν τοῦ ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ, κατὰ τῶν δύο πτερύγων τοῦ στρατοῦ του διὰ χαρακωμάτων· διορίζει εἰς τὸ κέντρον δύο ἐνδόξους νέους: τὸν Ἀριστείδην, λέγω, καὶ τὸν Θεμιστοκλέα· ὁ δὲ Μιλτιάδης μετὰ τοῦ Καλλιμάχου ὀδηγῶν τὸ δεξιὸν κέρασ, καὶ οἱ Πλαταιεῖς τὸ ἀριστερὸν, ἀποφασίζει νὰ δεχθῆ καὶ νὰ ἀπέκρούσῃ τὴν πρώτην ὀρμὴν τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν ἀπέναντι ὁ εἰς τοῦ ἄλλου, εἰς βαθυτάτην σιωπὴν καὶ πλήρεις ἀγανακτήσεως· οἱ μὲν, διὰ νὰ ἐκδικήσωσι τὴν πρὸς τὸν μέγαν Βασιλέα ὕβριν· οἱ δὲ, διὰ νὰ σώσωσιν ἐαυτοὺς καὶ τὴν ἐλευθερίαν των. Μετὰ μίαν, ἴσως, ὥραν, κατὰ πᾶσαν ἀνθρώπινον πιθανολογίαν, ἡ Ἑλλὰς ἅπασα καὶ ἡ Εὐρώπη θέλει κατοικηθῆ ἀπὸ Ἀσιανούς. Δίδονται τὰ σημεῖα τῆς μάχης. Οἱ μὲν Ἕλληνες προχωροῦσι μετ' εὐταξίας· ἀλλ' ἡ ὀρμὴ τῶν Περσῶν ρίπτεται ἅπασα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον εἶδον ἀσθενέστερον· ἡ μάχη ὑπῆρξε πεισματώδης· ὁ Μιλτιάδης καὶ οἱ Πλαταιεῖς πολεμοῦντες, διασπῶσι τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ· καὶ νικηταὶ εἰς τὰς πτέρυγας, δὲν διώκουσι τὸν ἐχθρὸν, εἰμὴ ὅσον ἔπρεπε, διὰ νὰ χωρίσωσι τὸ κέντρον ἀπὸ τὰς πτέρυγας. Τότε στρέφοντες δι' ἐπιτηδείου στρατηγήματος, τρέχουσιν εἰς βοήθειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον ὑποχωροῦν εἰς τὸν ἀριθμὸν, ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐνδίδῃ. Αὐτοῦ ἀνανεοῦται μανιώδης σύγκρουσις· ἡ σφαγὴ ἦτον ἀπαραδειγμάτιστος μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας. Ἄλλ' ἡ πολεμικὴ ἐμπειρία τοῦ στρατηγοῦ, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὁ ἐνθουσιασμὸς, ὑπερίσχυσαν (α). Οἱ Πέρσαι εὐρέθησαν χωρισμένοι ἀπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ περικυκλωμέ-

(α) Ἄλλὰ πᾶν πλῆθος καὶ πᾶς πλοῦτος ἀρετῇ ὑπείχει.

(Πλάτ. εἰς Μενέξενον.)

νοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ νίκη ἤρχησε νὰ κλίνη πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων· διασπῶσι πανταχοῦ τὰς τάξεις τῶν Περσῶν, καὶ διώκοντες σφάζουν αὐτοὺς μέχρις αἰγιαλοῦ. Ὁ δὲ ἐνθουσιασμός ἦτο τοιοῦτος κατ' ἐκείνην τὴν λαμπρὰν ἡμέραν, ὥστε ὁ Κυνέγειρος ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, ἐμποδίζων μόνος τὴν φυγὴν ἐνὸς Περσικοῦ πλοίου διὰ τῶν χειρῶν του, κατεκερματίσθη. Ἐγνωρίσαν τότε καὶ οἱ δεσπότες τῆς Ἀσίας, καὶ οἱ πεφοβισμένοι αὐτῶν λαοὶ, πόσον βαρέως πληγῶναι ἡ χεὶρ ἐλευθέρου ἀνθρώπου. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὅτι ἡ δύναμις τῶν Περσῶν δὲν ἦτον ἀμαχος, καὶ ὅτι, ὅσον μικρὸς ὑποτεθῆ ἑνάρετος καὶ θεοσεβὴς λαός, εἶναι φοβερός καὶ ἀήττητος (α). Ἐπεσαν εἰς τὴν μάχην πολλοὶ καὶ ἄλλοι ἥρωες, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἐνδοξὸς Καλλίμαχος. Ἡ θεία ἐκδίκησις δὲν ἐσυγχώρησεν εἰς τὸν Ἰππίαν νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὰ λαμπρὰ πεδία τοῦ Μαραθῶνος· ἀλλ' ἐτελεύτησεν ὕστερον μαραινόμενος καὶ καταφρονούμενος ἐλεεινὸς καὶ ξένος εἰς ξένην καὶ ἄφιλον γῆν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐμποδισθέντες ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν, ἔφθασαν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν τῆς μάχης (β), διὰ νὰ μὴ λείψῃ τὸ παραμικρὸν ἄνθος ἀπὸ τὸν ἀμάραντον στέφανον τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Οἱ Ἕλληνες νικήσαντες δὲν ἐδίωξαν καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος τοὺς Πέρσας· ἀλλ' ἐπιστρέψαντες μετριοφρόνως εἰς τὰ ἴδια, ἐμερίσθησαν τὰ λάφυρα πρὸς τελειοποίησιν τῶν τεχνῶν, καὶ ὠραϊσμόν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Δαρεῖος νικηθεὶς εἰς τὰ πεδία τοῦ Μαραθῶνος, ἀναψεν ἀπὸ θυμὸν, καὶ ἐ-

(α) Καὶ κολασόμενοι τὴν ὑπερηφανίαν ὅλης τῆς Ἀσίας, καὶ πρῶτοι στήσαντες τρόπαια τῶν βαρβάρων. (Πλάτ. αὐτόθι.)

(β) Οὗτοι δὲ τῇ ὕστεραίᾳ τῆς μάχης ἀρίκοντο.

(Πλάτ. αὐτόθι.)

μελέτα ἀφρίζων ἐκδικησιν (α). Τὰ ἀγρία τῆς Ἀφρικῆς θηρία κεντούμενα ἀπὸ ἀσθενὲς βέλος, γίνονται ἀγριώτερα. Οὕτως ἡ Ἀσία παραχθεῖσα ἐσειέτο κυμανομένη ἅπασα. Τὰ δὲ ἐν αὐτῇ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ ἐγείροντο ἐτοιμαζόμενοι ὡς ἄλλοι πολεμισταὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ἐνιαυτοὺς κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὰ Μοναρχικὰ πολιτεύματα οἱ ὑπήκοοι ἀμεριμνοῦντες, ἀφίνουσιν εἰς τὸν ἡγεμόνα τὴν φροντίδα τῆς σωτηρίας ἑαυτῶν καὶ τῆς βασιλείας· ἀλλ' εἰς τὰς δημοκρατίας ἕκαστος πολίτης, ὢν μέτοχος τῆς πολιτείας, φροντίζει ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀσφαλείας (β).

Ἄνθρωπος μεγαλοφυῆς, βαθύς, πολιτικός, μέγας στρατηγός, μάρτυς τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, καὶ γνωρίζων τὴν ἀνθρώπινον καρδίαν, τοὺς Πέρσας, καὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ τὴν ὀργὴν ἐνὸς παντοκράτορος δεσπότη, καὶ τὴν ἄστατον παραφορὰν ἐνὸς παντοδυνάμου καὶ ἀμαθοῦς δήμου: ὁ Θεμιστοκλῆς, λέγω, προῖδὼν τοὺς μέλλοντας σκοποὺς τῆς Περσίας, ἐθεώρει τὰ πεδία τοῦ Μαραθῶνος ἀρχὴν ἀγώνων (γ). Ποτὲ ἄνθρωπος οὔτε μακρύτερα

(α) Ἐπεὶ δὲ ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον τοῦ Ἰθάσπεως· καὶ πρὶν μεγάλως κεχαρτημένον τοῖσιν Ἀθηναίοις διὰ τὴν ἐπὶ Σάρδεϊς εἰσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῶν τε δευνοτέρων ἐποίησε, καὶ μᾶλλον ὤρμητο στρατεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. . . Τοιούτων δὲ παραγγελλομένων ἡ Ἀσία ἐδονέετο ἐπὶ τρεῖς ἔτη. (Ἡρόδ. Βιβλ. VII. § 1.)

(β) Δηλοῖ ὧν ταῦτα, ὅτι κατεχόμενοι μὲν ἐθελοκράτες, ὡς δεσπότη ἐργαζόμενοι. Ἐλευθερωθέντες δὲ αὐτὸς ἕκαστος ἐωυτῶ ἐπροσθυμέετο κατεργάζεσθαι. (Ἡρόδ. Βιβλ. V. § 78.)

(γ) Μέλλω, εἶπεν ὁ Δαρεῖος, ζεῦξαι τὸν Ἑλλήσποντον, ἐλθὼν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα Ἀθηναίους τιμωρίσομαι. . . Οὐ πρότερον παύσομαι, πρὶν ἢ ἔλω τε καὶ πυρώσω τὰς Ἀθήνας. . . Οὕτω

προεγνώρισε τὸν κατὰ τῆς πατρίδος του μέγαν κίνδυνον, οὕτε μετὰ πλειοτέρας σπουδῆς, καὶ ἐπιμόνου καρτερίας ἐπροσπάθησε νὰ τὸν ματαιώσῃ. Ὄθεν διορῶν, ὅτι εἰς μεγαλητέραν πεζικὴν δύναμιν, καὶ σωφότερως στρατηγουμένην, οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν ὀλίγων συμμάχων δὲν ἤθελαν ἀνθέξει, ἐσφραψεν ὅλην τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἤθελεν ἀναντιρρήτως νομίσαι κενόδοξόν τερατολόγον τὸν Θεμιστοκλέα, ἂν προεκήρυττε τὸν κίνδυνον. Ὄθεν ἀπεφάσισε νὰ προετοιμάσῃ ἀνεπαισθήτως τὴν κοινὴν σωτηρίαν· ἤρχισε πρῶτον ἀπὸ τὴν μεταρρύθμισιν τῶν ἰδίων του ἠθῶν (α). δὲν φαίνεται πλέον εἰς τοὺς δημοσίους περιπάτους· ἀποφεύγει τὰ κοινὰ θεάματα καὶ τὴν συρφετώδη τοῦ ὄχλου χαρὰν· ἀκολουθεῖ μετὰ σεμνότητος τὰς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, τοῦ ὁποίου γίνεται ἀληθὴς προστάτης· οὕτως ἐλκύει πρῶτον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν συμπολιτῶν του, ἔπειτα τὸν σεβασμὸν, καὶ τέλος τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ· λαμβάνει τὴν προεδρίαν καὶ διοικεῖ τὰ πράγματα καὶ τὴν τύχην τῆς πατρίδος του· ἐστέναξεν ἀναμφιβόλως ἢ ἡρωϊκῆ του ψυχὴ βλέπουσα τὴν ἀμοιβὴν τοῦ πρώτου σωτῆρος τῆς Ἑλλάδος· προσηθάνθη, ἴσως, καὶ τὴν ἰδικὴν του· ἀλλ' ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας· ὁ ἐχθρὸς φουερὸς· ὄθεν δεχόμενος μὲ ἀτρεμῆ χεῖρα τὸ πιδάλιον τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἐρρίψε τὸν κύβον τῆς ἰδίας του ἀσφαλείας εἰς τὸν μυστηριώδη κυματισμὸν τοῦ μέλλοντος.

Ὁ θάνατος τοῦ Δαρείου, καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Αἰγύπτου ἐμπόδισαν πρὸς καιρὸν τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος Ἀσιατικὴν θύ-

οἷτε ἡμῖν αἴτιοι ἔξουσι θεοὺ λιοῦν ζυγὸν, οἷτε ἀναίτιοι.

(Ἡρόδ. Βιβλ. VI, § 8.)

(α) Πλούταρχος εἰς βίον Θεμιστοκλέους. Ἀπομνημονεύματα τοῦ αὐτοῦ.

E. P. Δ. Π. Κ. Τ. Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

εἶχαν (α)· εἰς τοῦτο τὸ διάστημα ὁ Θεμιστοκλῆς ἠτοίμαζεν ἰσχύς τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἀντίστασιν, κατασκευάζων δέκα κατ' ἔτος τριήρεις καὶ ἑξασκῶν τοὺς συμπολίτας του εἰς τὴν ναυτικήν (β). Ὁ κατὰ τῶν Αἰγινήτων πόλεμος ἦτο τὸ ναυτικὸν σχολεῖον τῶν Ἀθηναίων (γ). Τὰ πλοῖα αὐτῶν διήρχοντο τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη. Ἡ ὑπόληψις αὐτῶν μετὰ τὴν εἰς Μαραθῶνα μάχην πύξησεν· ἡ μετριότης μετὰ τὴν νίκην ἐπέφερε τὸν σεβασμὸν ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τούτων ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μάλιστα ὀδηγουμένη ἀπὸ τὴν φρόνησιν καὶ μεγαλοφυΐαν τοῦ Θεμιστοκλέους, κατήντησε καὶ φοβερὰ καὶ ἐμπειροπόλεμος. Ὡστε, ὄχι τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου, ἀλλ' ἡ ὑπὲρ πατρίδος φροντίς ἀφῆρσε πᾶσαν ἰσχυρίαν ἀπὸ τὴν μεγάλην ψυχὴν τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ὅστις ἐπροσδιωρίσθη ἄνωθεν νὰ προῖδῃ τὸν κίνδυνον καὶ εὐκλεῶς νὰ τὸν ματαιώσῃ. Τοῦτο ἀπέδειξεν εἰς ὄλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του προσκαλῶν εἰς καιρὸν κινδύνου τὸν Ἀριστείδην, ἐτοιμαζόμενος νὰ δεχθῆ καὶ ῥάπισμα ἀπὸ τὸν ἀγέρωχον συστρατηγὸν του, ἂν μόνον καταπεισθῆ νὰ μὴν ἀφήσῃ τὴν θέσιν του (δ), καὶ καταπίνων τέλος τὸ κώνειον, διὰ νὰ μὴν ὀδηγήσῃ τὰ στρατεύματα τοῦ εὐεργετήσαντος βασιλέως κατὰ τῆς ἀγνώμονος αὐτοῦ πατρίδος, ἀπέθανε χωρὶς κυλίδα.

Ἐνταῦθα ἀρχινᾷ ἡ δευτέρα περίοδος τοῦ Περσικοῦ πολέμου, τὰ δὲ φαινόμενα ἐπὶ τῆς μεγάλης αὐτῆς σκηνῆς πρόσωπά εἰσιν ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπέναντι τοῦ Ξέρξου· ὀλίγοι Ἕλληνες ἔμπροσθεν τῆς ἐνωπλισμένης Ἀσίας· ὁ Πausανίας ἐνώπιον τοῦ Μαρδονίου· καὶ ἡ σκιὰ τοῦ Λεωνίδου ὡς καταπληκτικὸν ἠθικὸν μετέωρον ἐπὶ πάντων αὐτῶν.

(α) Ἡρόδ. αὐτόθι.

(β) Ἡρόδοτ. καὶ Πλούταρχ. αὐτόθι.

(γ) Ἡρόδ. αὐτόθι. § 144.

(δ) Ἡρόδοτ. Βιβλ. VII. § 59.